

DOI: 10.18427/iri-2016-0025

Az Iszlám Állam felbukkanása – stratégiaváltás Izrael biztonság-politikájában

Nagy Milada

Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Kar

nagy.milada@uni-bge.hu

A nemzetközi politika szereplői – köztük a nagyhatalmak is – 2014 előtt alábecsülték az Iszlám Állam (*Islamic State in Iraq and Syria – ISIS*) terrorszervezetet. Úgy vélték, a szervezetnek nem állnak rendelkezésére a hosszú távú, hatékony működéshez nélkülözhetetlen eszközök, valamint a tagtoborzásában is hiányosságok mutatkoznak majd. Ezzel egyidőben az Amerikai Egyesült Államok vezetése abban bízott, hogy az iraki haderő megbirkózik az új kihívással.

Ezzel szemben az ISIS az „arab tavaszt” követően kihívást intézett a nemzetállam-alapú rend ellen, és egy másik domináns identitáselemre (az iszlám vallásra) épülő régi-új regionális rendet kezdeményezett. A Közel-Kelet államai közül Szíria és Irak területére közvetlen fenyegetést jelentő szervezet kezdetben még a retorikájában sem fenyegette Izraelt, ám a zsidó állam biztonságpolitikai szakértői nem akarták megvárni, amíg ez bekövetkezik, és az ország biztonsági stratégiájának módosításába fogtak.

Izrael biztonsági stratégiáját befolyásoló tényezők – A Sykes-Picot-térség 100 éve

1916-ban Sir Mark Sykes brit és François Georges Picot francia diplomaták az Oszmán Birodalom bukását követő közel-keleti területrendezésről megállapodást hoztak tető alá, amely azóta a nevüket viseli. A vallásban és etnikumban is különböző törzsek, csoportok számára ismeretlen volt az identitás nélküli államba való integrálódás, mivel azt megelőzően idegen uralom alatt léteztek, és a törzsek, klánok, etnikum, valamint a vallás határozta meg a csoportok működési kereteit.

A Sykes-Picot megállapodás alapján kialakult államok nem a nemzeti hovatartozást határozták meg, hanem az uralkodó rezsimek érdekeit szolgálták. Az első időszakban a szaúdi eredetű hasemita királyok ellenőrizték Jordániát, Irakot, Szíriát, és arra törekedtek, hogy az arab nacionalizmust hirdelve biztosítsák az új államok és a hatalmon lévők legitimitációját (ez főként Irakban és Szíriában történt, ahol a katonai vezetők vallási vagy etnikai kisebbségi csoportokból kerültek ki). Az iszlámon belüli szunnita–síita ellentét, valamint a nemzetállami identitás hiánya is oda vezetett, hogy az arab államok összefogása ellehetetlenült, és dzsihádisták szunnita mozgalmak, síita szerveződések, törzsi, etnikai csoportok (pl. kurdok, drúzok) jöttek létre. A dzsihádisták szervezetek megalakulása az állami keretek szétesésének egyik kiváltó oka, és a kialakult vákuumban szinte egyenes út vezetett a szélsőséges szervezetek felemelkedéséhez.

A Közel-Keleten négy államról mondható el, hogy megalapozott nemzeti identitással rendelkezik: Egyiptom, Irán, Izrael és Törökország. Mindegyiket érik erre vonatkozó kihívások (pl. Iránt 1979-ben, Egyiptomot 2011-ben), de a nemzeti

szolidaritás és az állami eszközök lehetővé teszik ezen kihívások leküzdését. Izraelt a status quo kérdésében kétféle veszély fenyegeti: az egyik az állami (Irán és Törökország) és nem állami szereplők (Hamász, Hezbollah, Iszlám Állam) részéről történik, a másik pedig a bizonytalan regionális politikai rendszerből fakad.

Az Iszlám Állam létrejötte

A világ 2014. július 4-én szembesült az Iszlám Állam törekvéseivel, amikor is a szervezet vezetője, Abu Bakr al-Bagdadi ún. kalifátusprédikációja elhangzott. A vezér a beszédében arra biztatta a követőit, hogy a hitetleneket végezzék ki, vagy tegyék őket rabszolgává.

Az Iszlám Állam azonban nem a semmiből jött létre. Történeti gyökerei 1999-ig nyúlnak vissza, és Afganisztánba vezetnek. A jordániai Abu Muszab az-Zarkávi (eredeti nevén Ahmad Fadil al-Nazal al-Kajalajeh) 1999-ben szabadult amnesztiával egy hazai börtönből, és Afganisztánban telepedett le, ahol terrorista kiképzőbázist hozott létre. A csoportja, a Dzsamáat at-Tauhid va-l-Dzsihad (az Egyistenhit és a Dzsihad Egységének Társasága) az al-Kaida és a tálibok oldalán harcolt, és terrortámadásokat szervezett.¹

2001. szeptember 11-ét követően, az amerikai légitámadások elől menekülve, Zarkávi az iráni-iraki határ közelében folytatta tevékenységét. Kurd terrorcsoportokkal (pl. Anszar as-Szunna) működött együtt, és a szervezete tagjai közé immár irakiakat is felvett. Miután 2003 tavaszán az Amerikai Egyesült Államok légierője bombázta a kiképzőtáborát, Zarkávi terrorakciókat szervezett még abban az évben az ENSZ bagdadi központja, a jordániai nagykövetség és a síiták egyik iraki szent imahelye, a nadzsi Ali Imám-mecset ellen. Ezzel egyértelműsítette, hogy a nemzetközösség és a síiták jelentik számára a legfőbb ellenséget (BBC, 2015).

Zarkávi 2004-ben az al-Kaidának és vezetőjének, Oszama bin-Ladennek tett hűségesküt, és ezt követően a szervezetét röviden az iraki al-Kaidának nevezték. A szervezet egyre nagyobb teret hódított meg Irakban, túszokat ejtett, brutális módon lépett fel, valamint a síiták és a szunniták között polgárháborút szított.² A csoport síiták elleni erőszakos fellépését még az al-Kaida vezére, majd később annak utódja, Ajmán al-Zavahiri is elítélte (Laub, 2016).

Zarkávi halála (2006) után az iraki al-Kaida egy ernyőszervezetet hozott létre, melyet Iraki Iszlám Államnak (*Islamic State in Iraq – ISI*) neveztek el. Az új szervezetet folyamatosan próbálták gyengíteni kívülről, főként amerikai beavatkozással és a Sahva³ (Ébredés) létrehozásával.

2010-ben Abu Bakr al-Bagdádi került az ISI élére, és 2013-ban már merényletek sokaságát hajtották végre Irakban, valamint Szíriában is. Ugyanebben az évben al-Bagdádi meghirdette az Iraki és Levantei Iszlám Állam (*Islamic State in Iraq and Levant – ISIS*) megalapítását. Az an-Núszra Front

---

¹ Az ezredforduló éjszakáján a jordániai titkosszolgálat turista célpontok elleni merényletsorozatot hiúsított meg, amelyek mögött Zarkávi állt.

² A szamarrai mecset a síiták egyik szent helye, ahol a tizedik és a tizenegyedik imámjuk nyughelye található. Zarkávi csoportja e mecset ellen hajtott végre támadást 2006 februárjában.

³ A Sahva egységek tagjai olyan szunnita arabok, akik elutasítják az ISI erőszakosságát.

(Dzsabhát an-Núszra)⁴ és az al-Kaida vezetői elutasították az ISIS-t, amire válaszul az al-Bagdádihoz hű harcosok az an-Núszra Fronttól való elszakadás mellett döntöttek, és segítették az ISIS-t abban, hogy Szíriában tudjon maradni.

2013 végén az ISIS a figyelmét ismét Irak felé fordította. A törzsi vezetők és a Szaddám Husszeinhez korábban hű emberek támogatásával sikerült a felügyelete alá vonni Faludzsa városának irányítását, valamint a síita kormány és a szunnita közösség között kiéleznie a politikai ellentétet. A következő év nyarán az ISIS Moszul városa ellen indított támadást, majd a Bagdad felé vezető útja során tömegmészárlásokat hajtott végre, nem kímélve a térség etnikai és vallási kisebbségeit. A több tucat település felett aratott győzelmét követően 2014. június végén az ISIS kihirdette a kalifátust és a terrorszervezet nevét Iszlám Államra (*Islamic State – IS*) változtatta⁵ (Hermann, 2015). Ezzel a térség arab országai számára a szunnita–síita ellentétén kívül már nemcsak Izrael jelentette a komoly kihívást.

Amikor az Iszlám Állam a kalifátus megvalósítását hirdeti, szembemegy a nemzetállamok kialakult status quójával, és figyelmen kívül hagyja a nemzetközi rendszert. Felmerül a kérdés, hogy állam-e az Iszlám Állam. Az IS az államiság kritériumai – terület, lakosság, joghatóságot gyakorló kormány, nemzetközi elismerés – közül néhánynak elvben megfelel. Igaz, hogy az IS által uralt terület határai és ezzel a lakosság száma is változnak. A nemzetközi közösség az elismert határok kialakításában érdekelt, de akadnak a közelmúlt történelmében ezt cáfoló esetek (pl. Koszovó elszakadása), így az IS a két feltételnek eleget tesz, persze, ahhoz, hogy államnak legyen tekinthető, a nemzetközi közösség tagjainak is el kellene ismerniük, ami a jelen helyzetben fel sem merül. Nehéz véleményt formálni a tekintetben, hogy az Iszlám Állam rendelkezik-e kormánnyal, azonban a saría bevezetésével a joggyakorlás megvalósult az általa felügyelt területeken. Az IS-t egy új típusú, posztállami entitásként lehet definiálni, amely a nemzetközi rendszer helyett a nem állami szereplők (an-Núszra Front, al-Káida) terrorszervezetek) körében talált elismerésre (Arany et al., 2015; Takács, 2015).

Az Iszlám Állam elleni nemzetközi fellépés

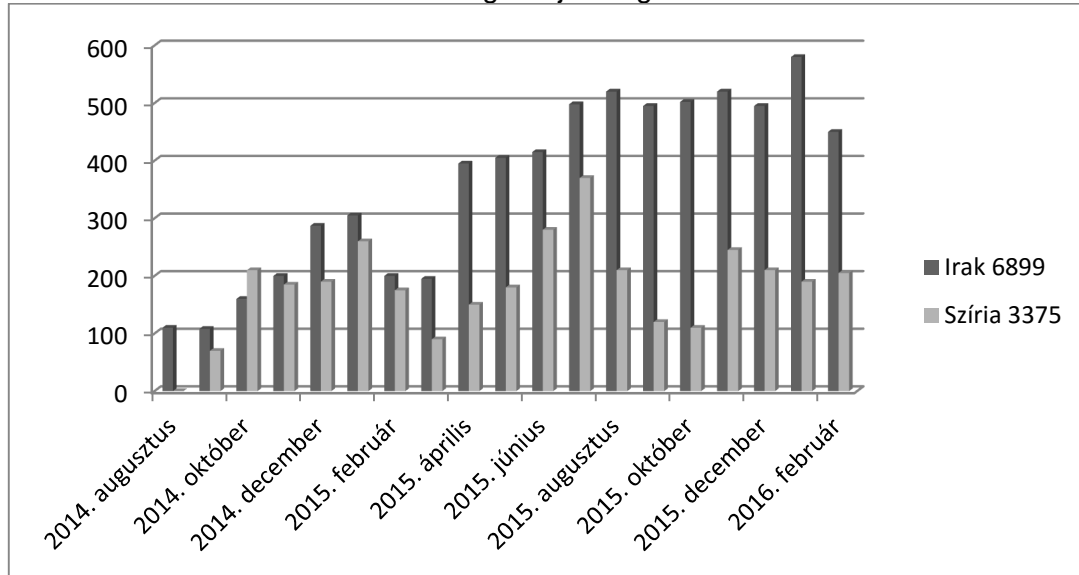
Az Amerikai Egyesült Államok vezette koalíció 2014. augusztus 14-én kezdte meg a légitámadásait Irakban az IS ellen, Nagy-Britannia szeptember 30-án csatlakozott hozzá. Szíriában az USA-hoz Bahrein, Szaúd-Arábia, Jordánia, az Egyesült Arab Emírségek társult, és 2014. szeptember 22-től 2016. február végéig több mint 3300 támadást hajtottak végre, ez az adat Irak esetében közel 6900 bevetést jelent. (Lásd 1. sz. ábrát) Franciaország a szíriai műveletbe 2015 szeptemberében, míg Nagy-Britannia 2015 decemberében kapcsolódott be. Oroszország nem része az IS elleni nemzetközi koalíciónak. A légierője és a Kaspi-tengeri hadiflottája 2015. szeptember 30-án kezdte meg a szíriai

⁴ Az an-Núszra Front szíriai dzsihadista fegyveres csoport, amely Basár al-Aszad kormánya ellen harcol, azzal a céllal, hogy iszlám állam jöjjön létre az országban.

⁵ Hogy pontosan mekkora területet tartott uralma alatt az ISIS 2014 nyarán, nehéz meghatározni, számítások szerint a Tigris és az Eufrátesz medencéjének nagy részét, kb. 210 000 km²-t. Egy évvel később az Egyesült Államok vezette koalíció légitámadásainak és szárazföldi bevetéseinek köszönhetően az ISIS nagyrészt visszaszorult ezekről a területekről, és csupán a kalifátusként kikiáltott térség 75-80%-án volt képes szabadon tevékenykedni. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144> [2016.03.28.].

csapásmérést. Az orosz elnök, Vlagyimir Putyin nyilatkozatában elmondta, hogy a csapatai az IS elleni csapásokra koncentrálnak Homsz, Hama, Lattakia és Idlib környékén, ugyanakkor az a vád érte az orosz elnököt, hogy csapataival olyan területeken hajt végre bevetéseket, ahol Basár al-Aszad szíriai elnök ellenzékének csapatai működnek (Isachenkov, 2015).

1. ábra. Az Irakban és Szíriában végrehajtott légitámadások számának alakulása

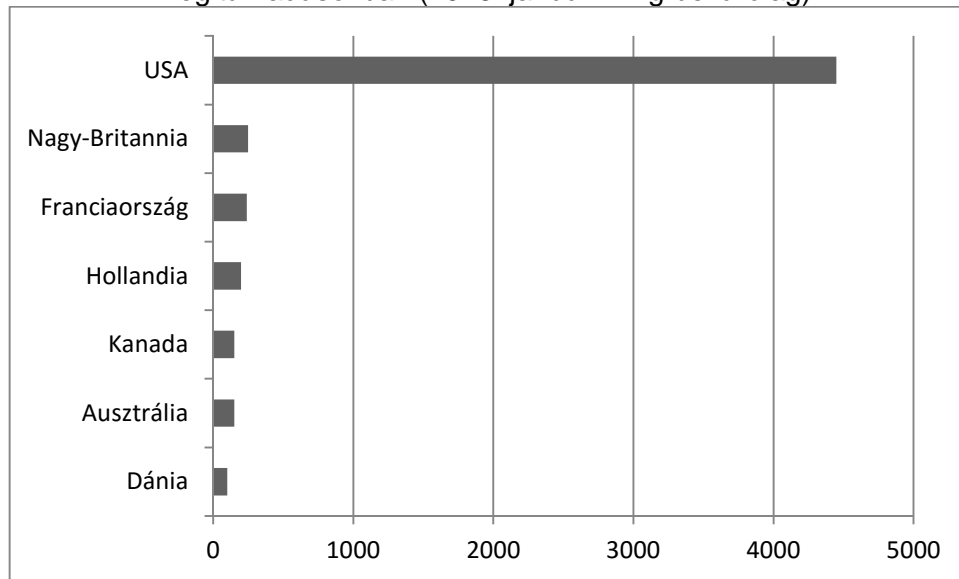

Forrás: BBC, 2016

A nemzetközi koalíció (a részt vevő államokról lásd a 2. sz. ábrát) fellépését követő területvesztések mellett azonban az IS-nek stratégiaiul fontos városokat – az iraki Ramadi és a szíriai Palmira – sikerült leigáznia.⁶ Azonban fontos megjegyezni, hogy a területekre vonatkozó adatok csalókák, mert az IS teljes ellenőrzése nem terjed ki az egész területre, csupán a stratégiaiul fontos létesítményekre (pl. fő útvonalak, városok, kőolajmezők, katonai létesítmények). Ahogy a területre vonatkozóan is nehéz pontos adatokkal szolgálni, ugyanez érvényes a lakosságra is. A Nemzetközi Vöröskereszt adatai alapján a terrorszervezet uralma alatt 2015 tavaszán kb. 10 millió ember élt Irakban és Szíriában. A saría szigorú alkalmazását vezették be, ahol a nőknek kötelező a testük teljes elfedése, a nyilvános lefejezések hétköznapi eseménnyé váltak, a nem muszlimokat pedig választásra kényszerítik a magas speciális adó megfizetése, az áttérés vagy a halál között.

⁶ A szíriai kormány csapatoknak 2016. március 27-ére sikerült Palmirát visszafoglalniuk.

2. ábra. Az Amerikai Egyesült Államok vezette koalíció államainak részvétele a légitámadásokban (2016. január 17-ig bezárólag)

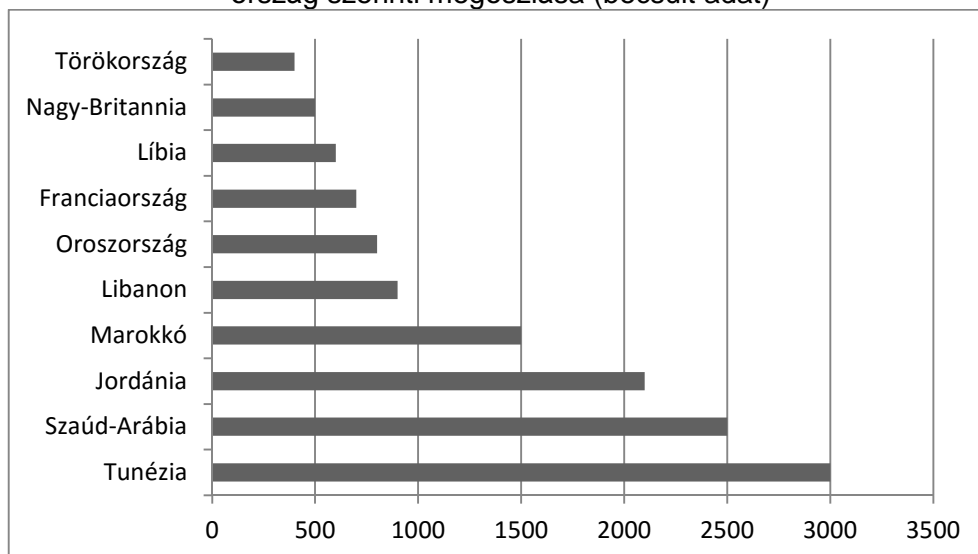

Forrás: BBC, 2016

2015-ben az amerikai titkosszolgálatok az IS-harcosok számát Irakban és Szíriában együttvéve 20 000 és 32 000 fő közé tették. A katonai csapások következtében életüket vesztett – becslések szerint – 10 000 terrorista utánpótlására az IS „sorozást” hajtott végre.

Szakértők szerint a csatlakozó harcosok körülbelül 30%-a ideológiai meggyőződésből, a többiek kényszerből vagy félelemből áll be a szervezet soraiba. Azonban nem csak irakiak és szíriaiak harcolnak az IS zászlaja alatt. A külföldiek negyede nyugati országokból érkezik, a többség azonban a szomszédos vagy közeli arab államokból (pl. Tunézia, Szaúd-Arábia, Jordánia, Marokkó). (Lásd 3. sz. ábra)

3. ábra. Irakban és Szíriában az IS zászlaja alatt harcoló külföldi katonák származási ország szerinti megoszlása (becsült adat)

Forrás: BBC, 2016

2015 végére az IS a területén túlra is kimerészkedett. A Sínai-félszigeten lezuhant orosz személyszállító repülőgép robbantásának szálai is az IS-hez vezethetők vissza. A libanoni fővárosban 41 ember halálát okozó robbantással is az IS-t vádolják, valamint a novemberi, párizsi merényletet magára is vállalta. 2016. március 18-án a belga hatóságok elfogták a 2015. novemberi párizsi merénylet kitervelőjét, Salah Abdeslamot. A négy nappal későbbi, brüsszeli merényleteket összefüggésbe hozták Abdeslam letartóztatásával, azonban egy ilyen horderejű terrortámadás előkészítéséhez túlságosan rövid lett volna a két eset közötti időtartam, így a bosszú feltételezése ebben az esetben nem áll meg.

A novemberi, párizsi és a márciusi, brüsszeli merényletek nyomán felmerül, hogy az Iszlám Állam működésében stratégiaváltás következett be. Míg korábban a toborzóképesége volt a meghatározó, addig napjainkra a terrorcselekmények elkövetésének támogatása tapasztalható. Az ok valószínűleg az IS iraki és szíriai területvesztésében keresendő. A terrorszervezetek működésében ugyanis kimutatható, ha a központjuk gyengül, akkor a hálózatainak tevékenysége erősödik. Más meglátás szerint nem stratégiaváltás következett be az IS működésben, hanem „csak” bátrabb akciókat hajtottak végre a sejtjei (Szalai & Wagner, 2016; Schweitzer, 2015).

Az izraeli reakciók az Iszlám Állam működésére

A 2000-es években Izrael számos veszéllyel néz(ett) szembe, amelyekre a biztonságpolitikai válaszokkal kellett készülnie. A zsidó állam elsődleges célja, hogy a szomszédai jelentette kihívásokra legyen képes reagálni. A közvetlen környezetében lévő államok bizonytalan politikai helyzete előre kidolgozott válságkezelési stratégiákat tesz szükségessé számára. A szíriai polgárháború eszkalálódásának, a jordániai király bukásának vagy éppen Egyiptomban újabb forradalom kitörésének lehetőségére is egyúttal fel kell készülnie. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy napjaink konfliktusának vezérfonalát már nem az arabok és izraeliek közötti ellentét jelenti, az arab–izraeli ellentét immár elsődlegesen palesztin kérdéssé módosult.

Az Iszlám Állam abban a vákuumban terjeszkedik, amelyik az iraki és a szíriai válság nyomán keletkezett. Rendkívül radikális és konzervatív terrorszervezet, amely megkérdőjelezi a szekuláris és vallási legitimációval bíró politikai rendszereket. Annak ellenére, hogy az Iszlám Állam elsődlegesen a nyugati államokat helyezte célkeresztjébe, és Izraelt nem jelölte meg fő ellenségének, az izraeli biztonságpolitikai szakértők nem várják meg, míg ez bekövetkezik, próbálnak felkészülni az új kihívás leküzdésére.

A sors fintora, hogy Izrael, amely huzamosabb ideje konfliktusban áll a síita tengellyel (Iránnal, a libanoni Hezbollahnal, a szíriai alavita rezsimmel), az Iszlám Állam felbukásával egyazon oldalon találta magát az előbbieken nevezett három síita ellenségével. Az Iszlám Állam támadja az iraki síitákat, a szíriai kormányerőket és az őket pártoló Hezbollah egységeit, így az érdekük – az IS működésének megszüntetése – közös Izraellel, ennek ellenére összefogásról, netán közös fellépésről nem beszélhetünk. A Hezbollah terrorszervezet az izraeli katonai szektort állítja kihívások elé, mivel több ezer rakétával, pilóta nélküli légi járművekkel (*unmanned aerial vehicles*) rendelkezik. A Hezbollah és a szíriai kormány gondolkodásmódjába az Izrael-ellenesség oly mértékben beleivódott, hogy az együttműködésük a zsidó állammal szinte kizárt. Izrael viszont azzal

tudná segíteni a radikális szunnita erők elleni harcot, ha nem avatkozik közbe. Mindemellett Izrael továbbra is folytatja a Hezbollah elleni harcat, amellyel a radikális szervezet katonai fejlesztését, valamint a terrorcselekményeinek végrehajtását akadályozza meg.

A stratégia (Brom et al., 2015) kialakításában kulcskérdés, hogy Izrael miképp viszonyul az Aszad-rendszerhez. Ha támogatja Aszad megbuktatását, kiszámíthatatlan lesz Szíria sorsa, és dzsihádisták megjelenésével lehet számolni a két ország közös határa mentén. Azonban jelenleg is már az an-Núszra Front egységei átvették az uralmat a Golán-fennsík bizonyos területei felett. Ha ez a trend folytatódik, akkor az an-Núszra Front és/vagy más radikális militáns szervezet tölti ki azt a vákuumot, amelyet a kormányerők visszavonulása okozhat.

Izrael az iráni nukleáris programban rejlő kockázatot évekig a nemzetközi közösség napirendjén tartotta, majd e tárgyban született nemzetközi megállapodás ellen több alkalommal is felemelte a szavát. Az ország továbbra is folytatja a diplomáciai és politikai küzdelmét a síita Irán nukleáris programját illetően, valamint a Gázai övezetbe irányuló iráni katonai támogatás akadályoztatását.

A belső stratégiai kihívást elsődlegesen a palesztin kérdés jelenti. Ezt a problémát tovább bonyolítja, hogy a titkosszolgálati jelentések alapján biztosra vehető, hogy az IS nemcsak a zsidó állam szomszédságában tevékenykedik, hanem Ciszjordániában, sőt Izrael területén is felbukkant (Koch, 2015). A palesztin társadalom radikalizálódása mögött az Iszlám Állam hatása áll. A palesztinok által elkövetett merényletek az izraeliek biztonságérzetének romlásához, valamint a szélsőséges hangok felerősödéséhez és a zsidó lakosság polarizációjához vezettek. Védekezéséppen módosítani kell mind a titkosszolgálati, mind a katonai, mind a politikai gondolkodást, hogy feltérképezzék az esetleges csapást, és kialakítsák a megfelelő válaszokat. Az izraeli elnök, Reuven Rivlin szerint az Iszlám Állam izraeli terjeszkedése ellen az egyik „fegyver” a hazai arab lakosságnak nyújtott támogatás megemlése lehet, ezzel elérve azt, hogy kevésbé legyenek fogékonyak a szélsőséges ideológiákra (Dekel & Einav, 2016). Ezen túl az országnak újra kell gondolnia a kapcsolatát a térség szereplőivel.

Természetesen a nemzetközi hatalmak is befolyásolják a térség dinamikáját. Izrael szempontjából a biztonságát érintő, nemzetközi vonatkozású kérdésekben a legfőbb szövetségesének, az Amerikai Egyesült Államoknak a magatartása a döntő. Az Egyesült Államok az elmúlt években több alkalommal fejezte ki nemtetszését Izrael bel- és külpolitikai lépéseit illetően. Izraelnek fel kell készülnie az USA érdekeinek változásából fakadó és az izraeli érdekekkel ellentétes amerikai külpolitikai lépésekre is, amelyekkel szembesülnie kellett az iráni nukleáris program, a szíriai vegyi fegyver válság, az Erős Szikla⁷ (*Protective Edge*) hadművelet esetében is. Nehéz megmondani, miként változik az Egyesült Államok politikája az új elnök beiktatása után. Az USA geostratégiai változáson megy keresztül, amelynek alapja, hogy függetlenné akar válni az energiaellátás terén, valamint az energiaexport ágazatban is vezető pozíciót szeretne elérni.

A számos külső veszély elhárítása érdekében Izraelnek szövetségre kellene lépnie minél több állammal – még akkor is, ha ezek az együttműködések törékenynek, időszakosnak vagy éppen titkosnak minősülnek. Az Egyiptommal való együttműködése során nem hagyhatja figyelmen kívül az arab országnak a

⁷ 2014. július 8. és augusztus 16-a között zajló hadművelet, melyet az Izraeli Védelmi Erők (*Israeli Defence Forces – IDF*) indított a Gázai övezet ellen, hogy elejét vegye a Gázai övezetből érkező, izraeli városokat célzó rakétatámadásoknak.

Gázai övezetre, a Sínai-félszigetre vonatkozó és egyéb más érdekeit. Oroszországgal nincs számottevő érdekellentéte Izraelnek, ezért hasznos lehet a két ország közötti politikai párbeszéd kezdeményezése Szíria stabilizálását illetően. Ron Tira egyik tanulmányában azt fejtegeti, hogy Izraelnek meg kellene fontolnia a Hezbollahnal való kapcsolattartást, mert ugyan fegyveres kihívóként jelenik meg a terrrorszervezet Izrael libanoni és szíriai határainál, de előfordulhat, hogy az Iszlám Állam esetleg megveti a lábát a Golán-fennsík szíriai részén, és akkor inkább a Hezbollah jelenléte lenne kedvezőbb a zsidó állam számára (Tira, 2015).

Fel kell ismerni, hogy a dzsihádisták nem állami szereplők ellen korlátozott az államok hatalma. Az államok katonai erővel fel tudnak lépni konkrét csapás ellen, de az azt követő államrendet nem képesek újraépíteni. Ráadásul a sok szereplő részvétele és a politikai struktúra hiánya miatt nehéz megjósolni, milyen eredményhez és politikai változáshoz vezet egy katonai beavatkozás. A tapasztalat azt mutatja, hogy amikor a nemzetközi közösség egy válsághelyzet kezelésében katonai erő bevetését tartaná szükségesnek, a megvalósítás kérdésessé válik. A terrrorszervezet működésének visszaszorítására a pénzügyi forrásainak elapasztása jelentheti a megoldást. Mivel a 2015-ös nemzetközi beavatkozások hatására az Iszlám Állam területet veszített, következményeképpen a forrásai csökkentek, és a gyengülésének jelei mutatkoztak.⁸

Izrael számára elmúltak azok az idők, amikor az események külső szemlélője lehetett, és a már bevált módokon vagy ösztönösen cselekedhetett. A mozgatórugót az az elképzelés jelentheti, amely szerint támogatnia kell bárkit, aki a szunnita dzsihádisták ellen fellép. Ehhez gyökeres szemléletváltásra lenne szükség az izraeli politikai és katonai vezetés részéről.

Irodalomjegyzék

- Arany A., N. Rózsa E., & Szalai M. (2015). *Az Iszlám Állam – következmények*. KKI-tanulmányok, T-2015/1. Budapest: Külügyi és Külgazdasági Intézet.
- BBC (2015). *What is 'Islamic State'?* <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052144> [2016.01.14.]
- BBC (2016). *Islamic State group: Crisis in seven charts*. 2016.03.15. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034> [2016.03.16.]
- Brom, S., Dekel, U., & Kurz, A. (2015). From Strategic Stalemate to Strategic Initiative. In Kurz, Anat, & Brom, Shlomo (szerk.), *Strategic Survey for Israel 2014-2015* (pp. 187-201). Tel-Aviv: INSS.
- Dekel, U., & Einav, O. (2016). New Directions for Enabling Israel to Overcome its "Strategic Confusion": Insights from the INSS Annual Conference. *INSS Insight*, No. 790, január 31.
- Hermann, R. (2015). *Az Iszlám Állam. A világi állam kudarca az arab világban*. Budapest: Akadémiai.
- Isachenkov, V. (2015). Putin: Russia provides air cover to Syrian opposition group. *AP*, november 11.

⁸ Az Iszlám Állam havi bevétele 2008-ban megközelítette az 1 millió USD-t, amely 2014-re napi 3 millió USD-re emelkedett (Swanson, 2015). 2016 elejére a források napi 80 millióra csökkentek (Lister, 2016). A bevételek a kőolaj és régiségek értékesítéséből, adókból, emberkereskedelemből, váltságdíjakból és bankok kifosztásából származnak (Pagliery, 2015; Schatz, 2016).

- <http://bigstory.ap.org/article/c38a6595fe9b461fb4597524e2de9d4e/putin-urges-military-destroy-threats-forces-syria> [2016.03.14.]
- Koch, A. (2015). Israeli Black Flags: Salafist Jihadi Representations in Israel and the Rise of the Islamic State Organization. *Military and Strategic Affairs*, 7 (2), 125-148.
- Laub, Z. (2016). *The Islamic State*. <http://www.cfr.org/iraq/islamic-state/p14811> [2016.03.14.]
- Lister, T. (2016). Is ISIS going broke? *CNN*, március 9. <http://edition.cnn.com/2016/03/04/middleeast/isis-finance-broke-lister/> [2016.03.14.]
- Pagliery, J. (2015). Inside the \$2 billion ISIS war machine. *CNN*, december 11. <http://money.cnn.com/2015/12/06/news/isis-funding/> [2016.03.24.]
- Schatz, Howard J. (2016). *To Defeat the Islamic State, Follow the Money*. <http://www.rand.org/blog/2014/09/to-defeat-the-islamic-state-follow-the-money.html> [2016.03.14.]
- Schweitzer, Y. (2015). The Paris Attacks: Not a Strategic Change, but a “Natural” Development. *INSS Insight*, No. 773, december 1.
- Swanson, A. (2015). How the Islamic State makes its money. *The Washington Post*, november 18. <https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2015/11/18/how-isis-makes-its-money/> [2016.03.14.]
- Szalai M., & Wagner P. (2016). *A brüsszeli terrortámadások értékelése*. KKI-gyorselemzés, T-2016/1. Budapest: Külügyi és Külgazdasági Intézet.
- Takács P. (2015). Az „Iszlám Állam” államiségének problémái. *Jog, állam, politika*, 7 (4), 44-77.
- Tira, R. (2015). Israeli Strategy for What Follows the Sykes-Picot Era. *Strategic Assessment*, 18 (1). <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=9414> [2015.08.14.]